

SIMONA KUNTARIČ ZUPANC: »Aman Iman« – Voda je življenje: Antropološka študija vode v vasi Ašbarū v Maroku

Slovensko etnološko društvo, Ljubljana 2023, 144 str.

Voda je vir življenja; je povsod, z njo se odžejamo, kuhamo, se umivamo. Zemljo poplavi, lahko tudi izsuši. Simona Kuntarič Zupanc, avtorica znanstvene monografije »Aman Iman« – *Voda je življenje*, nazorno pokaže, da se voda – pa tega morda sprva niti ne opazimo – prikrade v marsikateri delček našega vsakdanjega življenja. Svojo študijo je utemeljila na šestmesečni etnografski raziskavi v vasi Ašbarū v Maroku, kjer je spoznavala način življenja, predvsem pa njegovo prepletenost z vodo. Svoje ugotovitve je prelila v poglobljeno znanstveno monografijo, ki jo spremljajo fotografije, skice ter podrobni opisi uporabe vode in njene umeščenosti v sodobno družbeno in ekonomsko realnost.

Avtorica vodo postavi v družbeni kontekst in v monografiji antropološko ne obravnava le vode, temveč tudi njeno infrastrukturo; vanjo je vključila tudi sodobne raziskave o vodi. Osredotoča se na koncept hidrosocialnega cikla oz. na vpliv vode na človeka in njegov

odnos do vode. Vode namreč ne moremo razumeti ločeno od sebe. Maroko in vas Ašbarū sta za antropološko raziskavo vode pomenljiv teren. Država namreč zaradi podnebnih sprememb doživlja vse pogostejša sušna obdobja, tako kmetovanje kot preživetje pa postajata vse težja. Vaški prebivalci do podzemnih in nadzemnih vodnih virov dostopajo na različne načine, tako na moderen kot tudi tradicionalen način. A kljub temu je vode vse manj, lahko govorimo že o krajini *makinš alma* ('ni vode'). Ker v tej krajini vode v določenih obdobjih sploh ni, avtorica tudi obdobja poimenuje stanje *makinš alma*. Prav na tej podlagi Simona Kuntarič Zupanc razmišlja o svoji etnografiji in jo pojasnjuje.

Avtorica v celotni monografiji piše o družbenem življenju, organiziranem okrog stanja *makinš alma*, hkrati pa opaza, da opisano stanje postaja izrazitejše tudi zaradi družbenega življenja samega. Vaščani do vode namreč dostopajo po patrilinearnem sorodstvenem sistemu. V Ašbarūju živi deset patrilinej s pravico do uporabe vode iz podzemnega ali nadzemnega vira. Gospodinjstva iz patrilineje do vode dostopajo izmenično. Stanje *makinš alma* soustvarjajo tudi načini dedovanja. Prepletenost vodne infrastrukture in dedovanja se kaže v spreminjanju, čem se dostopu do vode s pomočjo infrastrukture, na katero močno vpliva drobljenje lastništva zemlje. Do vode iz tradicionalne *khotare* ne morejo dostopati niti vsi otroci patrilinej, to pomanjkanje pa se pokaže predvsem pri kmetovanju. Zanimivo je, da so načini dedovanja in sorodstveni sistemi, ki jih je avtorica želela razvozlati in pojasniti, malce nejasni tudi vaščanom. Tudi oni pogosto ne vedo, kdo je lastnik *khotare* in kdo ima do nje dostop.

V družinah se te dinamike razlikujejo tudi po spolu: čeprav se dedovanje pravice do vodne infrastrukture določa po moški liniji, z vodo v gospodinjstvu razpolaga ženska, ki običajno tudi ve, ali do vode lahko dostopa ali ne.

Tako tradicionalne kot novejšje prakse dostopanja do vode so podvržene tudi drugim spremembam v okolju. Patrilineje se širijo, vode se porablja vse več, infrastruktura pa se ne obnavlja in ostaja enaka. Avtorica podrobno opisuje vse prakse dostopa do vode kot tudi njeno porabo. Kljub dodelanosti tradicionalnega načina črpanja vode (bodisi preko *khotar* ali *segij*) se znanje o tem zaradi izseljevanja mladih in njihovega nezanimanja za tradicionalne prakse vse bolj izgublja. *Khotare* in *segije* s tem (p)ostajajo obrabljene, stanje *makinš alma* pa vztraja.

Kaj pa se v vasi dogaja med sušnimi obdobji? Avtorica je bila še zlasti pozorna na vaško hierarhijo. *Khotara* ni edino sredstvo, kako priti do vode, je pa najbolj zanesljivo v sušnem obdobju. Vode iz vsem dostopnih nadzemnih virov hitreje zmanjka. Pomembna pa so tudi finančna sredstva, s katerimi si je vodo lažje priboriti. Zato se mnogi, ki do vode iz *khotare* nimajo dostopa niti prek patrilinejskega dedovanja niti finančno, običajno izselijo. Stanje *makinš alma* ni zgodba samo o vodi, pač pa o vaškem življenju, v katerem vodna infrastruktura sooblikuje tudi družbene vezi in hierarhije. Avtorica prav s tovrstnimi primeri pokaže koncept hidrosocialnosti; s pomočjo knjige bralca prepričljivo popelje v družbeni svet vasi Ašbarū, ki ga zaznamujejo *makinš alma*, vodna infrastruktura ter trenutno ekonomsko in družbeno stanje.

V zadnjem delu knjige se monografija posveča prepletu religije in vode,

* Dagmar Nared, mag. etnologije in kulturne antropologije, doktorska študentka, asistentka – mlada raziskovalka, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; dagmar.nared@ff.uni-lj.si.

s čimer ta pridobi nekoliko drugačno vlogo; avtorica vodo razume kot vir življenja. Med drugim za primer navede hamam, prostor čiščenja telesa. Hamam, ki zaznamuje dan in teden, je pomemben dogodek za celotno družino oz. skupnost. Voda posameznike v hamamu prečisti in oživi. Tak pomen je voda imela tudi v preteklosti, ko je v

vasi prevladovalo animistično razumevanje vode. To je sicer v zametkih še vedno prisotno, vse bolj pa prevladuje državni islam. Avtorica pokaže, da ima voda kljub temu podobno prečiščevalno oz. duhovno vlogo.

V monografiji spoznavamo tako življenjski pomen vode v vasi Ašbarū kot stanje *makinš alma*^{*}, kompleksno

stanje, ki ga soustvarja več dejavnikov. Antropološka raziskava Simone Kuntarič Zupanc pokaže, da ima voda v različnih kontekstih različne pomen. Njena etnografija prikaže predvsem preplet infrastrukture in človeka oz. skupnosti v soočanju ne le s podnebniimi, temveč tudi z družbenimi in ekonomskimi spremembami.

ALEŠ GABRIČ: Od popolne neznanke do prisrčne prijateljice: Slovensko spoznavanje Japonske, njenih prebivalcev in običajev

Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2023, 259 str.

Ob nedavni epidemiji koronavirusa, so so njeni politični odločevalci domala neprodušno zaprli meje Japonske za tujce, so se nekateri raziskovalci in predavatelji zbal, da bo takšna radikalna odločitev povzročila upad akademskega zanimanja za deželo na skrajnem vzhodnem robu azijske celine. Da je bil strah odveč, priča tudi monografija Aleša Gabriča *Od popolne neznanke do prisrčne*

prijateljice: Slovensko spoznavanje Japonske, njenih prebivalcev in običajev, ki jo je leta 2023 izdal Inštitut za novejšo zgodovino v Ljubljani.

Monografija, poleg uvodnega jo sestavljajo še štiri osrednja poglavja, prvič v slovenski akademski prostor, in seveda tudi širše, prinaša strnjen prikaz reprezentacij japonskega Drugega, ki je bil že od nekdaj zaznamovan tako z negativno kot s pozitivno stereotipizacijo. Avtor, sicer zgodovinar, ki se raziskovalno primarno ne ukvarja z Vzhodno Azijo, se pri tem osredotoča na analizo tekstov, nastalih v obdobju od prvih »slovenskih« stikov z japonskim otočjem v prvi polovici 19. stoletja pa do začetnih let samostojne Slovenije. Pri tem osrednji raziskovalni interes fokusira na podobe Japonk in Japoncev v časopisju in potopisnih besedilih, ki so v omenjenem obdobju 150 let najverjetneje nagovarjale najširši krog bralcev. Na prvih straneh monografije najbolj prevzame zgodba o Janezu Bolleju (1850–1924), domnevem prvem posamezniku s slovenskega etničnega prostora na uradnem gospodarskem obisku na Japonskem. Rezultat obiska je bila tudi knjiga *Sviloreja na Japonskem: Z mnogimi podobami*, ki je izšla davnega leta 1898.

V nadaljevanju se Gabrič pomudi pri opisih rusko-japonske vojne (1904–1905) v delu tedanjega periodičnega tiska na Slovenskem, primarno *Slovenca* in *Slovenskemu narodu*, pri čemer poudari prevladujoče stereotipno in rasiistično opisovanje Japonk in Japoncev, ki so nenadoma postali sovragi »naših slovanskih bratov« Rusov. Poenostavljene podobe Japoncev pojasni v luči vplivov ruskega kulturnega miljeja in odsotnosti stikov slovenskega etničnega prostora z Japonsko v začetku 20. stoletja. A če je bil takšen manko prisoten tudi v centru britanskega imperija Londonu, kot v avtobiografiji *Sama: Iz otroštva in mladosti* (2010: 151) zapiše celjska pisateljica, intelektualka in nekonformistka Alma M. Karlin (1889–1950), je bila prav ona tista – poleg Marije Skušek (1893–1963), znane kot Tsuneko Kondo Kawase – ki je primarno (ženskemu) nemško beročemu bralstvu na Slovenskem med obema svetovnima vojnoma ponudila obilico pogledov na japonsko družbo in položaj običajne Japonke oz. Japonca; izoblikovala si jih je med svojim več kot enoletnim bivanjem v Tokiu v začetku dvajsetih let 20. stoletja. Posledično zato še bolj preseneča, da se navedenemu navkljub avtor odloči za

* Klemen Senica, doktor etnologije, podoktorand na Oddelku za azijske študije Filozofske fakultete Univerze Juraja Dobrile v Pulju; ksenica@unipu.hr.